

AZRA HASANOVIĆ
a1z9r7a5@gmail.com

MUHAMMED, A.S.: JEDANAEST LIDERSKIH KVALITETA KOJI SU PROMIJENILI SVIJET

PREDSTAVLJANJE KNJIGE

UDK/UDC 28-31:316.46

Suočen s dijagnozom agresivnog karcinoma u martu 2019. godine, Nabeel al-Azami, istaknuti mladi vođa u britanskoj muslimanskoj zajednici i prosperitetni trener i poduzetnik u oblasti liderstva, odmah se okrenuo pisanju knjige u kojoj će ostaviti svoje sakupljeno znanje budućim generacijama muslimana. U bolesničkoj postelji, podnoseći velike bolove, uspio je završiti svoju izvanrednu knjigu *Muhammed, a.s.: Jedanaest liderskih kvaliteta koji su promijenili svijet*. Nedugo nakon toga preminuo je 14. avgusta 2019, u svojoj 39. godini života.

Nakon stručne analize samog termina liderstva i historijskih tokova u njegovom poimanju i razvoju, autor pristupa argumentovanom predstavljanju poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, kao univerzalnog uzora, savršenog lidera za kojim vapi savremeni svijet. Detaljno proučavajući siru Božijeg Poslanika, autor destilira jedanaest

temeljnih liderskih kvaliteta iz njegovog blagoslovljenog života, objašnjavajući ih teorijskom aparaturom savremenih studija liderstva, analizirajući ih i na ravni islamskog svjetonazora i ilustrujući svaki od tih kvaliteta istinitim događajima iz Poslanikovog života. Povrh toga, za svaki od ovih kvaliteta nudi niz koraka koji mogu pomoći u njegovom sticanju i izgradnji. Al-Azamijev prijemčiv jezik, čvrsta struktura i lična uvjerenost u istinitost teme koju donosi čine siguran put da njegova poruka dopre do srca i umova čitalaca.

U svijetu koji su zlostavljali i zlostavljaju ne-kvalificirani, nekompetentni i nepravedni lideri, u svijetu rastrganom sebičnim odlukama kukavica, tirana i hladnokrvnih vođa, u svijetu toliko oštećenom nedostatkom integriteta, nedostatkom mudrosti i nedostatkom duhovne inteligencije ova knjiga je itekako potrebna.

Ova knjiga je posebno važna za muslimanski svijet, ma kako definirali taj pojam, jer muslimanski svijet već stoljećima pati od neadekvatnog vođstva. Pomalo je to i ironija, čak tragedija, jer su upravo muslimani nasljednici najbolje paradigme liderstva koja je ovjekovječena u životu njihovog Poslanika. Trebalo bi da budu. Ipak, danas je muslimanski svijet taj koji najviše pati zbog nedostatka kvalifikovanog rukovodstva. Moglo bi se reći da danas većina naših političkih "lidera" prije slijedi primjer lidera Banu Sakifa koji su protjerali Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, iz Taifa na brutalan, ponižavajući način. Bili su arogantni, samodovoljni, nepravedni, okrutne vođe koje su se brinule samo za lični interes u okviru svog malog "kraljevstva". Zbog njihovih liderskih postupaka, meleki su bili spremni da sruše planine na cijeli Taif.

Profesor John Adair, priznati međunarodni autoreitet u oblasti liderstva i prvi profesor

liderstva na svijetu od osnivanja studija liderstva, u predgovoru za ovu knjigu je rekao da ona svijetu treba, jer jedanaest liderskih kvaliteta poslanika Muhammeda, „dobrog lidera i lidera dobra“, jesu kvalitete za kojima današnji svijet vapi.

Jedinstvena karakteristika ove knjige, piše u prologu Sharif H. Banna, jeste da je njen autor neko ko ne samo da donosi najnovija istraživanja u studijama liderstva i vrijedne liderske uvide iz života poslanika Muhammeda, konstruišući paradigmu poslaničkog liderstva, već se također oslanja na svoje dvadesetogodišnje iskustvo naprednog menadžmenta i liderstva koje je stekao radeći za multinacionalne kompanije u privatnom sektoru i nagrađivane nevladine organizacije na svjetskom nivou. Više od desetljeća vodio je trening-programe za lidere i organizacije širom različitih sektora i industrija preko svoje vlastite konsultantske firme.

U narednim redovima donosimo neka od promišljanja i zaključaka iz knjige *Muhammed, a.s.: Jedanaest liderskih kvaliteta koji su promijenili svijet*.

Postoji nešto u vlasti i moći što utiče na ljudsko stanje kao ništa drugo, nešto što ima jezivu sposobnost da promijeni ljude, njihovo ponašanje i njihova djela, što zauzvrat govori nešto o njihovom karakteru. Moć i ono što indirektno daje moć, poput bogatstva, slave i sredstava, stavljena u ruke osobi slabog karaktera apsolutno će je pokvariti. A čini se da nikad ne manjka slabih karaktera koji traže i stiču liderstvo i moć. Moć može doći u različitim formama i može se ostvariti različitim sredstvima. Moć nije samo politička ili organizacijska, može biti ekonomska/finansijska, socijalna, čak i religijska. Svaka od njih može biti iskušenje za naš karakter.

Očito je da smo danas u svojevrsnoj etičkoj krizi, jer čak 69% država ima velike korupcijske probleme, uključujući polovinu članica G20. A taj trend iz godine u godinu ide s lošeg na gore.

Živimo u vremenu kada svijet vapi za boljim liderima, bilo da gledate Istok ili Zapad. Široko rasprostranjeno nezadovoljstvo s pokvarenim vođstvom

i skršeno povjerenje u mnoge lidere i institucije jasno je vidljivo u medijima i generalno u društvu. Na Zapadu smo vidjeli mnogo slučajeva koji godinama izazivaju zabrinutost za integritet i kredibilitet lidera i ljudi koji bi trebalo da budu uzor... Na Istoku, pokvareno diktatorsko liderstvo, nažalost, norma je u mnogim zemljama, a većina ih se može naći na dnu ljestvice Indeksa percepcije korupcije (CPI) Transparency International.

Stoga postoji hitna potreba za edukacijom, kultivacijom i treniranjem postojećih i budućih lidera na svim nivoima, od socio-političkih do organizacijskih lidera, o tome kako biti dobar lider, ako želimo izgraditi bolje organizacije, zajednice i bolji svijet. Od mnogih liderskih kvaliteta o kojima se može edukovati daleko najvažniji je integritet, koji uključuje ugrađivanje etike, moralnih principa u nečiji karakter.

Integritet je kvalitet koji podrazumijeva iskrenost, snažne moralne i etičke principe, čvrsto pridržavanje propisa, posebno moralnih vrijednosti. (Merriam-Webster rječnik)

Adair nudi dublje promišljanje o tome šta je to integritet i nastavlja da je integritet u odanosti i pridržavanju standarda koji su izvan nas, naročito pridržavanje standarda istine. A to je, primjećuje on, ključno, jer je integritet kvalitet koji kreira povjerenje, a kada se povjerenje sruši, sve ljudske interakcije i odnosi postaju ništavni.

Često se lidera s integritetom naziva etičkim liderom. Tako bismo etičkog lidera opisali kao onoga koji predvodi ljude s najvišom razinom iskrenosti i integriteta, gradi povjerenje i neizmjereno je svjestan potrebe da bude uzor i da postupa na osnovu dostojnih vrijednosti i principa koji apeluju na više nivoje ljudske prirode.

Gledano iz islamske perspektive, etički lider mora djelovati na temelju vrijednosti i principa Kur'ana i Poslanikovog primjera (sunneta), sveobuhvatno integrišući ove vrijednosti u sva pitanja i odgovornosti koje potpadaju pod lidersku ulogu.

U skorašnjoj historiji desio se veliki bum u pisanim djelima o liderstvu. Procjenjuje se da je do danas napisano više od 90.000 knjiga o ovoj temi, a preko 1.000 novih knjiga bude objavljeno svake godine. Ideje koje su zastupljene u tim knjigama značajno se razlikuju, s nebrojenim modelima, teorijama i konceptima. Često te ideje budu pod jakim uticajem dominantnog socio-političkog okruženja koje ih je „izrodilo“.

Moramo prihvatiti činjenicu da zapadnjačke i sekularne ideje o liderstvu dominiraju većinom diskursa na polju liderstva. Zbog toga istraživački centri i univerziteti na Istoku gomilaju knjige i izvore sa Zapada, ali zapadnjački univerziteti ne drže mnogo do istočnjačkih izvora o liderstvu. Kako kaže dr. Jeff Henderson (Manchester Business School), u prošlosti je Zapad dominirao Istokom šaljući svoje vojske, a sada šalju svoje TV-programe, što on naziva kulturnom kolonizacijom Istoka. Od nauke i tehnologije do same edukacije znanje se crpi primarno sa Zapada i iz sekularnih izvora, za razliku od vremena islamske civilizacije kada je svijet dolazio muslimanskim narodima i učenjacima po znanje.

Međutim, u posljednje vrijeme je prisutna rastuća spoznaja o ograničenjima Zapada, ograničenjima sekularnih i kapitalističkih modela, ne samo na Istoku već i na samom Zapadu. Dr. Katalin Illes (Wesminster Business School) priznaje da bi fakulteti za biznis širom svijeta trebalo da pružmu odgovornost što su propustili da promovišu etičko liderstvo i što doprinose kulturi opsjednutosti novcem i kratkotrajnim finansijskim učincima.

Naporedno s ovim ide i rast interesovanja za historiju, uključujući i znanja Istoka, od konfučijanizma do islama... U kontekstu pitanja integriteta, ovaj interes nije iznenađujući, zbog temeljne uloge koju moral i etika imaju

u istočnjačkom poimanju liderstva. Ovo poimanje uključuje lični moral, društvenu etiku i poniznost u karakteru, nešto što je zapadnjačko poimanje liderstva generalno zapostavilo, primjećuje Adair.

Veliki malezijski islamski filozof Syed Naquib al-Attas, u svojoj *Prelogmeni za metafiziku islama* upozorava na „izazov stranih svjetonazora potajno uvedenih u muslimansku misao i vjerovanje, tako što su zbunjeni (muslimanski) modernisti svih vrsta, svjesno ili nesvjesno, potpali pod uticaj moderne sekularne zapadnjačke filozofije i nauke... koje su rasprostranile globalnu zarazu sekularizmom kao filozofskim programom“.

Cijeneći to i na polju liderstva, važno je ne prihvatiti nekritički sve zapadne ideje o tome šta čini dobrog lidera, već prepoznati u njima ono od čega može biti koristi. Kao što nas Poslanik Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, uči: *Mudrost je izgubljeno vlasništvo vjernika, gdje god se može naći treba da je traži.* (Tirmizi)

Postoji mnogo područja na kojima su poimanja liderstva uzajamno saglasna iz islamske i iz sekularne perspektive, ali postoje i neke važne razlike. Među njima je ideja o ličnoj moralnosti i društvenoj etici koju lider treba da posjeduje. Zapadnjaci na moralnost gledaju uglavnom fokusirajući se na osudu nemoralnosti i lošeg postupanja prema osoblju i sljedbenicima, ili građanima, poput okrutnih i tlačućih liderskih praksi koje obespravljaju i umanjuju slobode i ljudsko dostojanstvo. Ovo jeste veoma važno, međutim, ličnoj moralnosti u smislu bračnog nevjerstva ili neprikladnih međuspolnih odnosa ne pridaje se veliki značaj. Stoga, kada pogledamo na slavne zapadnjačke lidere, od Kennedyja do Clintona, vidimo da se poštovanje koje su oni kao lideri imali nije smanjilo zbog njihovog ruspnog ponašanja ili bračnog nevjerstva.

Islamski lider, s druge strane, skoro zasigurno ne bi mogao održati svoju poziciju ako

ne bi ispunio očekivanja svojih sljedbenika u pitanju ličnog i društvenog morala na ovaj način. Moralnost i etika, prema islamskom mišljenju, ne mogu se podijeliti tako da je prihvatljivo biti etičan i moralan u jednom području života, a neetičan, nemoralan ili nevjeran u drugom.

Islamsko poimanje holističkog integriteta očekuje sveobuhvatnu primjenu etike i vrijednosti u svim sferama nečijeg života, i ličnog i društvenog. Simboličan primjer ovoga je jedan događaj iz rane historije islama, kada je renomirani sakupljač hadisa Imam Buhari slavno putovao hiljadama kilometara kako bi zabilježio hadis od jedne osobe, da bi ga na kraju odbio prihvatiti kada je slučajno vidio kako taj čovjek mami životinju u tor varajući je da u rukama ima hranu. Dok je ovo možda prihvatljivo u stočarskoj praksi, Imam Buhari je smatrao da su značaj i vjerodostojnost Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, hadisa previše dragocjeni i važni da bi se prepustili osobi koja se pokazala nečasnom u jednom životnom području, čak i ako se radi o odnosu prema životinji.

Takva mukotrpnost i brižljiva analiza i očekivanje ličnog i moralnog karaktera lidera gotovo da ne postoje u zapadnjačkom poimanju a, nažalost, zapostavljene su i u istočnjačkoj praksi danas, iako su istočnjačke vjerske tradicije pune opomena u vezi s tim. U stvarnosti, razvoj karaktera se ne traži niti praktikuje, iako se o tome propovijeda. Vrijedno je da se prisjetimo redoslijeda u siri, i da se upitamo da li je Poslanik prvo bio El-Emin (Povjerljivi) ili Er-Resul (Poslanik)?

JEDANAEST POSLANIČKIH LIDERSKIH KVALITETA

Biti lider znači transformirati ljude i zajednice. Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, transformisao je svoj narod i zajednicu i postavio temelje nove civilizacije.

Proučavali smo siru, analizirajući je kroz objektiv liderstva, konsultujući brojna akademska djela brojnih autora, poput Bedevija, Bikuna, Al-Attasa, Ramadana, Aude i Adaira. Ono što se pojavilo bilo

je preko pedeset prominentnih kvaliteta. Nastojali smo da taj broj smanjimo samo na one očite i dobro evidentirane. To nas je dovelo do ovih jedanaest poslaničkih liderskih kvaliteta: integritet, kompetentnost, vizija, hrabrost, holistička pravednost, pragmatična odlučnost, služenje, praktična mudrost, otpornost, suosjećajnost i duhovna inteligencija. Ovih jedanaest poslaničkih liderskih kvaliteta bez sumnje sačinjavaju dobrog i vrijednog lidera. Imati samo i polovinu ovih kvaliteta istaknulo bi takvog lidera u današnjem liderskom vakumu.

Dok ove liderske kvalitete imaju snažne reference u islamskoj tradiciji, one su i univerzalne po svojoj prirodi, što ih čini globalno primjenjivim i korisnim za svakog lidera, muslimana ili nemuslimana. U današnjem pluralnom, multikulturalnom i multivjerskom okruženju, univerzalnost je zlatni prah. Postoji očajnička potreba za ljudima koji mogu ponuditi liderstvo širom vjerovanja i preko granica. Muslimani treba da budu sposobni da djeluju kao etički svjetionici u društvu, živeći u skladu s poslaničkim (i univerzalnim) vrijednostima. Treba da budu inkluzivni i sposobni da služe svrsi od koje će koristiti imati šira zajednica, ne samo muslimani.

Nije lahko poredati ove vrijednosti po njihovoj važnosti, jer je većina njih jednako značajna. Ako istaknemo integritet i kompetentnost, moguće je grupirati ostale kvalitete ispod ova dva sveobuhvatna.

Nije teško pronaći obilje primjera ovih kvaliteta u životu Božijeg Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Njegov integritet je uspostavljen od malih nogu, s obzirom na njegovo stalno poštenje i istinoljubivost u odnosu prema svima. Tokom nesuglasica oko Crnog kamena, kada je mladi Muhammed ušao, mekanski lideri uzviknuše „El-Emin je stigao“ i prihvatiliše ga kao onoga koji će im dati rješenja.

Njegova strateška vizija je bila očita tokom sporazuma na Hudejbiji, kada je sklopio sporazum s Mekkelijama kojim su njegovi sljedbenici kratkoročno bili razočarani, ali zbog kojeg je Mekka dugoročno osvojena.

Njegova hrabrost je bila očigledna tokom svake bitke i svakog izazovnog perioda s kojim se suočavao njegov narod. On je utjelovio kur'anski okvir *El-Qavi vel Emin*. Dakle, snažan, kompetentan i sposoban, sve uz bivanje pouzdanim. Danas otkrivamo da ponekad dobri ljudi nisu najkompetentniji, dok najkompetentniji ljudi nisu uvijek dobri. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, svojim je primjerom pokazao kako se može biti oboje. Bio je poznat po svojoj sposobnosti komunikacije, kao čovjek koji je imao dar *dževami'ul kelim* – poetičan, lijep govor, kojim je govorio

Kompetentnost

Efektivnost, pouzdanost, produktivnost

Vizija

Strateški um, jasan pravac djelovanja, inspiracija

Pragmatična odlučnost

Promišljanje, jasni stavovi, djelovanje

Holistička pravednost

Pravičnost, meritokratija

Integritet

Reputacija, poštenje, istinoljubivost, uzoritost

Duhovna inteligencija

Poticanje nade, davanje smisla i svrhe

Suosjećajnost

Srce koje zrači, naklonost, uvažavanje, nježnost

Hrabrost

Samopouzdanje u suočavanju s nevoljama

Otpornost

Strpljivost, izdržljivost, opraštanje

Praktična mudrost

Razumne procjene, znanje, dugoročno gledanje

Služeće liderstvo

Voditi primjerom, suočavanje s nedaćama

mного sa samo nekoliko riječi. Bio je vičan mačevalac, s odličnim konjičkim vještinama, ali je imao i svakodnevne praktične vještine, od građevinarstva do šivenja.

Bio je beskrajno pošten i pravedan. Jednom je tokom spora između muslimana i jevreja iznio presudu u korist jevreja, jer su dokazi pokazali da je bio lažno optužen. Također, odbio je da dodijeli lidersku poziciju ashabu za kojeg je znao da neće moći biti dovoljno čvrst i pravedan u ulozi lidera.

Bio je fokusiran donosilac odluka, koji kreće u akciju čim se odluči za nešto. Bio je zagovornik savjetovanja (*šura*) i oslanjao se na stručnost onih oko sebe. Nakon savjetovanja bi odlučio i djelovao. Dok se pripremao za bitku na Uhudu i navlačio oklop za vojnu ekspediciju, došao je ashab i doveo u pitanje plan vojne akcije. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, znao je kada je vrijeme za razgovor, a kada za akciju. Rekao mu je da kada Poslanik stavi svoj oklop, tad više nema povratka.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže da je lider naroda njegov sluga. On je to demonstrirao tokom čitavog svog života, od ličnog učešća u izgradnji džamije do učešća u kopanju rova tokom Bitke na Hendeku. On nije bio lider koji je služio sebi već je bio u službi višeg cilja. To je pratila njegova poniznost i jednostavan stil života. Nije imao prijestolje, već je sjedio zajedno sa svojim narodom, kao jedan od njih, tako da kada bi mu dolazili ljudi sa strane nisu mogli odmah reći ko je od prisutnih Poslanik.

Jedan od najočitijih kvaliteta Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bilo je njegovo nevjerovatno strpljenje. Trinaest godina je lično podnosio zlostavljanje i progon od svojih sugrađana, a njegovi sljedbenici su bili fizički kažnjavani, mučeni, čak i ubijani.

Bio je mudar, ali istovremeno i praktičan, s obiljem suosjećanja i ljubavi. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uvijek je upozoravao ljude da ne protraće život živeći bez smisla i pozivao ih da budu veliki ljudi. On je malo mario da bude uspješan u ubjeđivanju argumentima, važnije mu je bilo da osvoji ljudska srca. To je suština duhovne inteligencije.

Spomenutih jedanaest poslaničkih liderskih kvaliteta su autentični, bezvremenski i univerzalni kvaliteti. Bili su važni u prošlosti, potrebni su danas i uvijek će biti važni u budućnosti.

Ovi kvaliteti se odnose na širi islamski koncept razvoja karaktera i duhovnog razvoja, što je od temeljne važnosti za lidere i ključ za smanjenje korupcije i drugih zamki moći. Nije čudo što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *Najbolji od vas su oni s najboljim karakterom.*

Neka liderske kvalitete i sve druge kvalitete poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, inspirišu velike promjene u ljudima širom svijeta.

DODATAK

Poslanikovo liderstvo je prirodno bilo potpuno i sveobuhvatno. On je bio jedina osoba koja je uspješno spojila i političko i vjersko liderstvo... Neko bi se mogao upitati da li je takvo bezgranično liderstvo uopće dostižno i može li vjerska osoba biti mainstream lider, ali, kao što Douglas Hicks uvjerljivo prosuđuje, moguće je imati vjerska uvjerenja i voditi ljude koji ne dijele ta uvjerenja, putem „respektivnog pluralizma“ – a to je da vodi ljude s integritetom, oslanjajući se na unutarnju inspiraciju lične vjere i uvjerenja i prevodeći to u inkluzivno i respektivno liderstvo koje je prilagodljivo i daje prostor i slobodu drugima, s drugačijim uvjerenjima i svjetonazorom.